

Kristoffer Garne

DEN KRISTNE RELIGION

En vejviser

Tidsskriftet Fønix, Årgang 2019, s. 125–132

Retro-overvejelse: Er kristendommen en religion?

*Katrine Frøkjær Baunvig, lektor og leder af
Grundtvig Centeret, Aarhus Universitet*

*Dette værk er licenseret under en Creative Commons Kreditering-
IkkeKommerciel-IngenBearbejdelse 2.5 Danmark Licens.*

Tidsskriftet Fønix
www.foenix1976.dk
ISSN 2446-175X

Retro-overvejelse: Er kristendommen en religion?

Om Kristoffer Garnes *Den kristne religion. En vejviser*, Eksistensen 2019.

Kristendommen er en religion. Det er den hovedpointe, som valgmenighedspræst og teologisk skribent Kristoffer Garne forsøger at skrive frem i sin fine, lille bog *Den kristne religion. En vejviser*, der genremæssigt placerer sig et sted mellem det personlige brev til gudbørn, familie og menighed og den mere officielle katekismus. På 82 små og letlæste sider, fem korte afsnit, et for- og et efterord skitserer Garne den dansk-protestantiske kristendoms narrative og rituelle konturer, som han ser dem. I det første afsnit gennemgår han fortællinger i Det Nye og Det Gamle Testamente efter et formodet universelt 'hjemme-ude-hjem'-fortællemønster (s. 11-18); i det sidste fremhæver han et træk ved de nytestamentlige lignelser: Fortællingerne forventer af sine modtagere, at de føler sig direkte tiltalt og forpligtet på at forstå, fortolke og efterleve fortællingens budskab (s. 73-79). Men de tre mellemliggende afsnit angår ritualer. Bogens torso er med andre ord Garnes redegørelse for de kristne initiationsritualer dåb og konfirmation (s. 21-32), årstidsritualer som jul, påske og pinse (s. 35-50) eller det genkommende kultiske ritual, gudstjenesten (s. 53-70). Det underliggende ønske i fremstillingen er, med Garnes egne ord, at "præsentere kristendommen som en religion

blandt andre religioner” (s. 6). Der er imidlertid ikke mange ’andre religioner’ i fremstillingen. Det er først og fremmest påvisningen af, at kristendommen er en religion med ’myte’ og ’kult’, der optager forfatteren.

Bogen er køn, velskrevet og indbydende. Og jeg er overmåde enig i hovedbudskabet (at kristendommen er en religion), så meget, at jeg som religionsvidenskabelig fagperson i sagens natur må opfatte det som indlysende-trivielt. Det er en af grundene til, at denne udgivelse har vist sig svær for mig at anmelde i en stringent forstand. Hvis jeg gjorde det, ville jeg hæfte mig særligt ved alderen på og karakteren af den religionsfænomenologiske litteratur, Garne har ladet sig inspirere af. Det gælder først og fremmest den rumænsk-amerikanske religionshistoriker Mircea Eliade (1907-1986), hvis pankomparativistiske og universalteologiske tilgang gemmer sig i Garnes litteraturliste og i åbningssætninger som: ”Alle religioner, vil jeg hævde, beskriver vejen fra en urtilstand over livets mærkelige genvordigheder”(s. 11); ”Alle folkeslag har til alle tider fortalt sådanne historier for hinanden” (s. 12); ”Alle religioner og alle samfund har ritualer ved livets store overgange: Fødsel, voksenlivet, familielivet og døden” (s. 21); ”De gamle naturreligioner stod i livsfornyelsens tegn” (s. 35) og så videre. Eliade havde sin storhedstid i midten af det 20. århundrede, men i dag optræder han først og fremmest uden for den akademiske religionsforskning.

Men Garnes bog er jo netop ikke akademisk, og bøger bør anmeldes på de præmisser, under hvilke de er skrevet. Da jeg imidlertid ikke finder det oplagt for mig med min faglige bag-

grund at anmelde religiøs brugs- eller formidlingslitteratur, vil jeg derfor gøre noget andet. Jeg vil forsøge at placere Garnes udgivelse blandt strømninger i den moderne kristendom ved at slå ned på et enkelt af bogens temaer, der ligger i forlængelse af Eliade-interessen. Dette angår Garnes udfald mod den teologisk-akademiske ”begrebsvisdom” (s. 80).

Kritik af den negative opbyggelighed

Det er velkendt, at teologiske holdninger og bevægelser, der underbetoner kristendommens rituelle sider og indsnævrer dens narrative dimensioner, havde fremgang fra første tredjedel af det 20. århundrede. I hvert fald blandt visse universitetsteologer og præster. De oplagte eksempler er den tysksprogede dialektiske teologi og den dansk-lokale strømning Tidehverv. Bevægelsernes indsnævring af det, man kan betragte som kristendommens folkereligøse forestillingsunivers og praksisportefølje, knyttede an ved tendenser anlagt allerede i reformationsårhundredet. Visse af de bibelske fortællinger og måske særligt ritualerne fremstod stadig mere aparte, metafysiske og primitive i takt med, at videnskabelige, oplysnings- og religionskritiske udviklinger skred frem op gennem århundrederne. Denne fornemmelse spredtes ikke mindst i de teologiske eliter. Og i det 20. århundrede begyndte denne faggruppe at sætte ord på behovet for at afmytologisere kristendommen og på nødvendigheden af at trænge dens kultisk-rituelle handlinger i baggrunden. Renset for disse elementer kunne kristendommen nemlig ryste det arkaiske prædikat ’religion’ af sig og etablere sig som en (privilegeret) eksistentiel

fortolkningsramme og som afsættet for individuelle troserfaringer.

Tankegangen bed sig fast i den teologiske universitetsundervisning i et sådant omfang, at en ung præst som Kristoffer Garne (f. 1990) i 2019 stadig finder det relevant at gøre op med den:

Da jeg begyndte på teologi på Københavns Universitet i 2010 var noget af det første, jeg fik at vide, at kristendommen ikke er en religion... Nu er tiden kommet, mener jeg, til at vi lægger den slags anti-udsagn på hylden og igen begynder at tale om kristendommen som en religion, dvs. som noget, vi gør, og som noget, der taler til langt mere end blot vores etiske kompas... [Jeg vil] åbne en anden vej ind i kristendommen end den vej, der går via den teologiske begrebsvisdom... Jeg tror, at den vej, der går over fortællingerne og de grundlæggende ritualer, er en farbar vej for mange mennesker i dag (s. 80-81).

Teologisk begrebsvisdom vs. fortællinger og ritualer, abstraktioner vs. konkret forestillingsindhold og handling. Det er hovedlinjen i det opgør, som Garne godt nok bestræber sig på at nedtone ved at fremstille skellet som udtryk for en legitim arbejdsdeling mellem universitetet og præstegården.

Spørgsmålet er imidlertid, om ikke langt hovedparten af dem, som forstår sig selv som enten kristne eller kulturkristne – dem blandt hvem Garne må håbe på at finde læsere til sin bog – ubrudt har fokuseret på de kristne fortællinger og handlinger og ubesværet går ud fra, at kristendommen er en religion? Og om de ikke antager, at præster forholder sig til den

som sådan? Den britiske religionsforsker Grace Davies studier og hendes fremhævelse af forventninger blandt lægfolk i moderniteten til præsters stedfortrædende religiøsitet ('vicarious religion') taler herfor.¹ Det samme gør Cecilie Rubows og Marie Vejrup's undersøgelser i en dansk sammenhæng.² Derfor er min formodning, at Garnes opfordring til, at "tiden [er] kommet" til at lægge "anti-udsagn på hylden" og begynde "at tale om kristendommen som en religion", vil forbløffe størstedelen af folkekirkemedlemmerne i Danmark. Men budskabet vil måske være et relevant, nødvendigt, vedkommende budskab blandt personer med en universitetsgrad i teologi? I forlængelse heraf læser jeg *Den kristne religion. En vejviser* som et produkt af en ung teologisk kandidats overgang til præsteembedet. Det vil sige: som et udslag af Garnes tilegnelse af en professionsidentitet.

På dette punkt kan Garne have ladet sig påvirke af N.F.S. Grundtvig. Grundtvig fremhæves og citeres flittigt og er til stede i tre af de 12 "Anbefalinger til videre læsning" (s. 84-85): i Garnes egen *Guds ord og Grundtvigs stemme* (2018), i Søren Holms *Mythe og kult i Grundtvigs salmedigtning* (1955) samt i Ove Korsgaard's *Grundtvig rundt. En guide* (2018). Men allerede i indledningen røber Garne: "[J]eg har min største inspiration fra digterpræsten" (s. 7).

Grundtvig gjorde som præst også op med universitetsteologien. Hans kritik kom måske mest slagkraftigt til udtryk i den

1 Grace Davie, *Believing without belonging*, London: Blackwell 1994.

2 Cecilie Rubow, *Hverdagens teologi*, København: Anis 2000; Marie Vejrup, "Grænser for forandring. Præsten som garant for den danske religionsmodel", *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift nr. 62*, Aarhus: 2015, 15-28.

stærkt polemiske tekst *Kirkens Gienmæle mod Professor Theologiae Dr. H.N. Clausen* (1825).³ Heri anklagede han den akademiske, protestantiske teologi for at bygge varmluftige kasteller af uforståelige negationsabstraktioner. Det vil sige, at han anklagede den for at hænge fast i de dele af reformationslogikken, der er forhippet på at forkaste det (katolske) kirkehistoriske bagkatalog. I samme ombæring kritiserede han de protestantiske tankereflekser, der baserer sig på en negativ opbyggelighed, der tilsiger, at man bedst formulerer sin identitet ved at gøre klart, hvad man tager afstand fra.⁴ Denne tilgang afviste Grundtvig, og han forsøgte i stedet at puste liv i kristendommens konkrete og brogede forestillingsindhold. Dette er måske tydeligst i hans salmeforfatterskab.⁵ Hertil kom, at han igen og igen understregede trosbekendelsens særstatus samt dåbs- og nadverritualernes afgørende betydning for kirken og menighedsfællesskaberne. Fortællinger og forestillinger samt ritualer og fællessang stod for præsteskrubenten i kontrast til det, han betragtede som højtflyvende og traditionsnedbrydende universitetsrefleksioner. Derfor kan Garne hæfte sig ved det, han mener, er Grundtvigs 'opdagelse'; at

3 N.F.S. Grundtvig, *Kirkens Gienmæle mod Professor Theologiae Dr. H.N. Clausen*, København: Den Wahlske Boghandlings Forlag 1825, www.grundtvigsværker.dk.

4 Jf. Frederik Stjernfelt og Søren Ulrik Thomsens *Kritik af den negative opbyggelighed*, København: Vindrose 2005 samt Katrine Baunvig *Forsamlingen først. N.F.S. Grundtvigs og Émile Durkheims syn på fællesskab*, Aarhus Universitet: 2013, 52-61.

5 Katrine Baunvig, "Maddikerne ud af lyrikken. Af-tantrificering og genfortryllelse i Grundtvigs salmer", *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift nr. 69*, Aarhus: 2019, 164-186.

kristendommen ikke er en morallære eller en intellektuel anskuelse, men en levende virkelighed med sin egen kringelkrogede historie. Han [Grundtvig] opdagede, at kristendommen er en religion, en storslået fortælling eller myte om vores kiv med hinanden og et levende, kultisk fællesskab til fornyelse af det selvsamme (s. 8).

Denne præstens og pragmatikerens kritik af teologens og teoretikerens negative opbyggelighed har imidlertid dybe rødder. Den fødes ikke med Grundtvig i det 19. århundrede. Jeg foreslår, at den har været tilstede i de kristne traditioner, siden de i senantikken spaltede sig i på den ene side mainstream-religiøse kirketilbud ved at indoptage folkereligøse elementer⁶ og på den anden i en asketisk-akademisk-elitær klosterbevægelse, der med tiden lagde grunden til institutioner som universitetet. I den skole, der har etableret sig om *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, og som er inspireret af blandt andre den amerikanske religionsforsker Robert N. Bellahs kulturevolutionære tilgang til religionshistorien, ville man kalde denne kristendomsform for en 'post-aksial kompromisreligion'. Et kompromis, der forsøger at imødegå den indbyggede ubalance, der følger, når man både vil være arkaisk folke- og aksial elitereligion.⁷

Hvad jeg således påstår og finder særdeles interessant ved *Den kristne religion. En vejviser*, er, at Garne udfolder en

6 Peter Brown, *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*, Chicago: University of Chicago Press 2015 [1981], 1-22.

7 Hans J. Lundager Jensen, "Biskoppen og asketen. Post-aksial kompromisreligion og Aarhus Domkirkes altertavle", *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift nr. 68*, Aarhus: 2018, 75-90.

Grundtvig-inspireret, men kirkehistorisk ur-konflikt i sine salmeцитater, i sine udlægninger af kirkeårets ritualer og i sine genfortællinger af de bibelske historier. Dette er konflikten mellem det verdensforsagende og det verdensbekræftende, mellem teori og myte-kult, mellem aksial ikke-religion og arkaisk religion – en konflikt, som måske netop ikke er 'retro', men som har blivende relevans. Og som viser sig påtrængende for akademisk uddannede og kulturelt dannede teologer, der skal finde sig tilrette i præstegerningen og dermed formidle myter og lede kulden.